

Cultural Studies og kritisk diskursanalyse i 8. klasse

I forbindelse med et ph.d.-projekt¹ om interkulturel kompetence i engelskundervisningen i 8. klasse eksperimenterede tre lærere i foråret 2014 med kritisk diskursanalyse af en Facebook-dialog mellem to globale kendisser. Projektet har fokus på lærernes fortolkning af kulturdimensionen og på at udfordre praksisser i klasserummet med afsæt i kritisk sprogpædagogik (Byram 2008; Derwin i dette nummer; Guilherme 2002; Liddicoat & Scarino 2013; Norton & Toohey 2004; Pennycook 2010; Risager 2007). Lærerne arbejdede med, hvordan elevernes kritiske kulturelle bevidsthed kunne styrkes, dels ved at trække på feltet *Cultural Studies*, dels ved at trække på kritisk diskursanalyse. Lærerne eksperimenterede i to undervisningsforløb med elevernes kritiske kulturelle tænkning i arbejdet med multimodale tekster, og denne artikel belyser arbejdet med det andet forløb, hvor målet med undervisningen var, at eleverne kom igennem et refleksionsforløb, som diskuterede underliggende betydninger og stereotype forestillinger i diskurser om globale kendisser. Forløbet kan ses som et bud på arbejdet med de nye, forenklede Fælles Mål, der bl.a. handler om interkulturel kompetence og kritisk kulturel bevidsthed.

Forløb i 8. klasse: *Othering – Audience, Performance and Celebrity*

Som forberedelse til det første forløb var de tre lærere på seminar på Århus Universitet, hvor vi ud fra Iben Jensens *Grundbog i kulturforståelse* (2013) og Michael Ryans bog *Cultural Studies. A Practical Introduction* (2010) diskuterede kulturbegrebet og interkulturel kompe-

LONE KROSGAARD SVARSTAD

Lektor på Professionshøjskolen Metropol,
ph.d.-stipendiat på Institut for Uddannelse
og Pædagogik, Aarhus Universitet
losv@phmetropol.dk

tence. Første forløb handlede om *Identity, Lifestyle and Subculture*, og klasserne arbejdede i den forbindelse med begrebet andetgørelse (*othering*). Klasserne kunne således bygge videre på en viden om kulturmøder og positioneringer i deres næste forløb om andetgørelse og globale kendisser: *Othering – Audience, Performance and Celebrity*. Lærerne var igen på seminar, og her diskuterede vi underliggende diskurser i musikbranchen på basis af blandt andet litteratur om *Cultural Studies*: seksualitet, køn, magt, status, religion, talent, sladder og medier. Omdrejningspunktet for undervisningen var en åben Facebook-dialog mellem den tidligere Disneyprinsesse Miley Cyrus, kendt som Hannah Montana, og Sinéad O’Connor, irsk sangerinde, som havde et megahit med sangen *Nothing Compares 2U* tilbage i 1992. Sinéad O’Connor skrev på Facebook til Miley Cyrus, at hun var gået for vidt i sin grænseoverskridende optræden og seksuelle adfærd, og hun anklagede Miley Cyrus for at lade sig manipulere af musikindustrien og reducere sig selv til sexobjekt. Sinéad O’Connor var meget følelsesmæssigt berørt og ville gerne give Miley gode råd, da Sinéad i dag er mor til fire og en erfaren kvinde i musikbranchen. Konflikten eskalerede, og Miley Cyrus gik til modangreb på Facebook. En række andre kendisser, blandt andre Kate Winslett, kendt fra filmen *Titanic*, blandede sig og var dybt bekymrede for Miley Cyrus og den udnyttelse, hun blev udsat for. En mandlig blogger vendte hele diskussionen på hovedet og anerkendte Miley Cyrus for hendes åbenlyse talent – sangtalent såvel som forretningstalant. I undervisningen bliver det interessant at gå bag om de medieskabte diskurser og diskutere hvilket syn på kvinder, seksualitet og musik, der er i spil, og hvorfor.

She’s a slut – selvrefleksion i mødet med det andet gennem tekster og medier

Stort set alle elever i de tre klasser var bekendt med Miley Cyrus og hendes musikvideo *Wrecking Ball*, men ingen af dem kendte til Sinéad O’Connor eller baggrunden for konflikten. Lærerne valgte at bruge diskursanalyse til at indfange, hvilken betydning en bestemt sprogbrug har for, hvordan der tales om kendisser, og for at kunne analysere, hvad der kan være af underliggende betydninger. Diskursanalyse i projektet blev af lærerne defineret som måden, vi taler om et emne på, måden vi beskriver det på, måden vi giver det mening på samt en kritisk distance til, hvordan sprogbrug giver mening. Definitionen var inspireret af James Paul Gees bog *How to do Discourse Analysis – A Toolkit* (2011) og Maja Bødtcher-Hansens artikel *Diskursanalyse i dansk* (2013). Det var vigtigt for lærerne, at det var en defi-

niton, som ikke var for vanskelig, men som kunne forstås af eleverne og bruges til at analysere Facebook-dialogen og til at igangsætte diskussioner af såvel andetgørelse som underliggende betydninger i den vifte af medier, der blev brugt i forløbet. Eleverne var delte i deres syn på Miley Cyrus, og deres reaktioner var alt fra, at hun var en *slut, whore, ugly, disrespectful* til *she's bold, mature, breaking free* etc. Lærerne arbejdede med at udfordre elevernes holdninger og forsøgte at skabe en debat om, hvad der ligger til grund for dem. Bagefter udtrykte lærerne, at de oplevede, at det krævede en anden didaktik at undervise på denne måde, en didaktik, som havde større fokus på indhold, og en didaktik, hvor læreren skulle være bevidst om, at det var det kritiske perspektiv, der var omdrejningspunktet i undervisningen.

Hvad kan *Cultural Studies* tilbyde?

Cultural Studies er et tværfagligt felt med studier af populærkultur, som har udfordret grænserne mellem fin- og lavkultur siden 1970'erne. Det var Birminghamskolen med Stuart Hall (Hall, Evans, & Nixon 2013) i spidsen, der grundlagde feltet, og Hall var især optaget af marginaliserede grupper og deres repræsentation i medierne. Senere blev feltet stort i USA, og i dag findes *Cultural Studies* som en disciplin i hele verden. Det er typisk emner som identitet, køn, livsstil, subkulturer, massekultur, kendisser, mode, musik, rum, etnicitet og medier, der forskes i. I engelskundervisningen i grundskolen er det typisk hverdagsemner og populærkultur, der undervises i, og derfor er det relevant at se på, hvad et afsæt i *Cultural Studies* kan bidrage med i undervisningen. Det er et felt, som har et stærkt etisk og politisk engagement, og som er optaget af hverdagsproblemstillinger, kritisk medborgerskab og *agency*, sådan som det også ses i den kritiske pædagogik (Byram 2008; Guilherme 2002). *Cultural Studies* kan bidrage med en teoretisk forståelse af sociale kategoriseringer og repræsentationer, som kan understøtte diskussioner af andetgørelse i undervisningen. Det er imidlertid vigtigt ikke at forfalde til essentialistiske forståelser af sociale kategorier og repræsentationer, men at se på fx køn, seksualitet, race, klassetilhørsforhold ud fra en intersektionalistisk tilgang (Derwin i dette nummer; Grzanka 2014), som tilstræber at diskutere, *hvordan* kategoriseringer og repræsentationer spiller sammen i diskurser om fx subkulturer og kendisser. Birminghamskolen var også optaget af skjulte budskaber og værdier, som overføres gennem kulturelle artefakter, holdninger og billeder, som vi oplever i hverdagen (Agger 1992: 90).

Inspireret af ovennævnte mener jeg, at tekstens *subtekstualitet* bliver helt central i en didaktisering af interkulturel kompetence – vi skal arbejde med elevernes kritiske forståelse og sprogliggørelse af underliggende betydninger i de mange forskellige tekster og medier, der indgår i undervisningen.

Didaktiske principper for interkulturel læring

Projektet blev udviklet med basis i fem principper for interkulturel læring: aktiv konstruktion, at lave forbindelser, social interaktion, refleksion og ansvar (Liddicoat & Scarino 2013). Principperne er ikke i sig selv interkulturelle, men må ses som en forudsætning for et interkulturelt perspektiv. Lærerne var styrende og igangsættende i de indledende faser af forløbet for at sikre, at eleverne fik mulighed for at give deres mening til kende. Det krævede mere klassedialog, end lærerne sædvanligvis arbejdede med, men lærerne havde forberedt en serie slides til hver lektion, som sikrede, at klassen i fællesskab havde et afsæt til at diskutere meningsforskelle. Det var en udfordring for eleverne at bringe deres egne holdninger på banen, men med *post-it notes* fik klasserne arbejdet sig igennem for og imod, og de fik diskuteret, hvad det skyldes, at nogle indtager positionen »*she's a slut*« og andre positionen »*she's bold*«. Det er imidlertid ikke kun uoverensstemmelser, der er vigtige at tage op i undervisningen, det er også de fælles forståelser, som eleverne har, som kan undersøges nærmere ved at finde ud af, *hvorfor* der er fælles forståelser. Eleverne skulle i slutningen af forløbet skrive en blog om en global kendis efter eget valg. I fremlæggelserne blev eleverne udfordret ved at skulle prøve at forstå de andre elevs valg af kendis og de diskurser, som eleverne mente var interessante for netop deres valg af kendis.

Interkulturel læring i praksis

Liddicoat & Scarino (2013) viser, hvordan ovennævnte principper kan omsættes i undervisningen ved at strukturere undervisningen i faser, hvor der er fokus på at bemærke, sammenligne, reflektere og interagere. Vi erstattede »at interagere« med »at producere«, fordi eleverne også interagerer, når de bemærker, sammenligner og reflekterer. Fig. 1. (s. 33) er et skema, der sammenstiller de fire begreber og viser, hvordan lærerne har arbejdet med diskursanalyse og fænomenet Miley Cyrus. Som det fremgår af skemaet, blev diskursanalysen inddelt i fire faser, hvor eleverne først blev introduceret til andre

kendisser og diskuterede, hvad ordet diskurs betyder. Herefter diskuterede læreren med eleverne, hvilke sociale kategorier, repræsentationer og diskurser om andetgørelse der er om fx ældre kvinder på 80 år, der stiller op i et danseshow, eller en nonne, som deltager i italienske Voice, og som får dommerne i et overvejende katolsk land til at reagere meget voldsomt. Hvorfor sker det, hvilket sprog bliver der brugt, og hvordan positionerer eleverne sig? Herefter arbejdede eleverne med Facebook-dialogen, hvor de skulle sammenligne Sinead O'Connors brev til Miley med Simon Dumencos blog om Miley. Eleverne blev bedt om at understrege verber, substantiver og adjektiver for at skærpe den sproglige opmærksomhed, og for at kunne diskutere sprogbrugen. Herefter lavede eleverne i fællesskab med læreren en kommunikationsanalyse af de to blogs med fokus på afsender, budskab og modtager. Igen med det formål at få bevidstgjort eleverne om subtekstualitet og underliggende betydninger. Til sidst valgte eleverne i grupper en global kendis, som de skulle finde viden om og derefter analysere sig frem til, hvilke diskurser der var om dem. Det var kendisser som fx Angelina Jolie, som er en kontroversiel Hollywood-skuespiller med markante holdninger, eller Arda Turan, en kendt tyrkisk fodboldspiller, som spiller for Club-Atlético Madrid. Elevpræstationerne bar præg af stor indsigt og lyst til at diskutere synet på de mange forskellige kendisser, eleverne havde valgt.

Evaluerings af forløbet

Eleverne kunne i den skriftlige evaluering af forløbet formulere, at de havde lært at se bag om mediernes fremstilling af kendisser; nogle bruger ordet diskurs til at forklare, hvad de har lært:

This period has also given me a new different point of view for the word discourse, and how we quickly judge people and the way that the judgment stays no matter what. I think that when we judge people we forget to think about what we say, because sometimes there are always reasons to why people make their decisions. (Elev i 8. klasse)

I have learned what discourse means. It is the way we talk about others, for example celebrities. I have also learned to make blogs, and it was something difficult to make, since we haven't made a blog before. Another knowledge that I have gained is, that people judge a lot of celebrities about their look, personality etc., without knowing anything about them. (Elev i 8.klasse)

Fig. 1: Kritisk diskursanalyse i 8. klasse: *Othering – Audience, Performance and Celebrity*

B E M Æ R K E	Introduktion til diskursanalyse »A discourse is the way we talk about any given subject – the way we describe it and give it meaning The way we identify things gives it meaning The way we understand the world depends on the words we use and the way we talk about it« (Lærerslide 8.klasse)	Læringsmål / Othering (andetgørelse) Viden om kvinderoller, musikindustrien, seksualitet, medier og kendisser samt konflikten mellem Miley Cyrus og Sinead O'Connor At udfordre egne fordomme og stereotype forestillinger om kvindelige kendisser Aktiviteter i klassen Klassen ser YouTube-klip fra TV-shows: 1. Italienske <i>Voice</i> – Nonne synger Alicia Keys-sang 2. Amerikanske <i>You've got Talent</i> – 80-årig kvindelig danser deltager med en ung mand som dansepartner Eleverne bliver bedt om at bemærke reaktioner og sprogbrug om personerne
S A M M E N L I G N E	Sammenligning af blogs Sinead O'Connor's open letter on Facebook and Simon Dumenco's blog Find verbs, nouns and adjectives Make a semantic web of arguments/values/moral judgment Find similarities and differences	Læringsmål/Færdigheder Afkode sprogbrug om kvindelige kendisser Viden om bloggenre Aktiviteter i klassen Eleverne skriver <i>Post-it notes</i> på tavlen med for og imod Miley Cyrus Eleverne understreger verber, substantiver og adjektiver i de to blogs Eleverne laver et semantisk web med ordene Klassen diskuterer underliggende forklaringer på ordvalg; fx religion, køn, seksualitet

R E F L E K T E R E	Diskursanalyse Sinead O'Connor's open letter on Facebook & Simon Dumenco's blog about Miley Cyrus <table border="0"> <tr> <td>Sender</td> <td>Celebrity</td> </tr> <tr> <td>Message</td> <td>Performance</td> </tr> <tr> <td>Receiver</td> <td>Audience</td> </tr> </table>	Sender	Celebrity	Message	Performance	Receiver	Audience	Læringsmål/Færdigheder Afkode sprogbrug om Miley Cyrus på Facebook og i blogs Aktiviteter i klassen Læreren laver en tavlegennemgang af kommunikationsmodel: Afsender – budskab – modtager Eleverne analyserer forholdet mellem afsender og modtager • Hvad er budskabet? • Hvorfor er der forskellige reaktioner på budskabet? • Hvilke positioneringer er der?
Sender	Celebrity							
Message	Performance							
Receiver	Audience							
P R O D U C E R E²	Producér en blog Your blog must include: An opinion about how the celebrity represents himself/herself or has been represented in the media. Focus is on his/her performance, issues/themes this performance raises. Use verbs, nouns & adjectives from the discourse analysis Use images or gossip from the internet to strengthen your argument	Læringsmål/Interkulturel kompetence Bruge viden om andetgørelse, subtekstualitet og positioner i diskursanalyse Aktiviteter i klassen Eleverne fremlægger deres blogs om globale kendisser Eleverne udfordrer hinanden i præsentationerne ved at spørge til: • Hvilke diskurser gør sig gældende om de forskellige globale kendisser? • Hvad signalerer de ord, der anvendes til at beskrive deres valg af kendisser? • Hvilke underliggende betydninger skaber sprogbrugen? • Hvilke værdier ligger til grund for sprogbrugen? • Hvilken betydning spiller andetgørelse i analysen?						

Elevevalueringerne viser, at eleverne har været igennem et refleksionsforløb, hvor de er blevet bevidste om sociale kategoriseringer og repræsentationer samt underliggende betydninger og stereotype fremstillinger i diskurser om globale kendisser.

Diskursanalyse – et værktøj til at undervise i kritisk kulturel bevidsthed

I de nye forenkledede Fælles Mål er der krav om, at eleverne opnår interkulturel kompetence i kulturmøder og igennem tekster og medier (Svarstad 2014). Erfaringerne fra de tre 8. klasser viser, at viden fra feltet *Cultural Studies* om sociale kategoriseringer, repræsentationer og subtekstualitet kan tilføre læreren baggrundsviden om fx køn, musik, seksualitet og kendisser, som bidrager til at kunne analysere underliggende budskaber og til at planlægge undervisning heri. I planlægningsfasen er det en god idé at tænke i muligheder for *at bemærke, at sammenligne, at reflektere og at producere*. Den didaktiske tilgang har fokus på at stille kritiske spørgsmål, som ikke kun diskuteres mellem eleverne i grupper eller pararbejde, men også i klassedialog, hvor læreren styrer en diskussion som optakt til mere innovative og kreative tilgange til undervisningen. Kritisk diskursanalyse kan være et værktøj, som kan konkretisere elevernes arbejde med at udvikle kompetencer i at afkode underliggende budskaber i en samfundsmæssig kontekst, og hermed bidrage til at udvikle elevernes kritiske kulturelle bevidsthed og interkulturelle kompetence i engelskfaget.

Noter

1 Undervisningen er fra 2. intervention i et aktionsforskningsforløb i forbindelse med mit ph.d.-projekt om interkulturelle læreprocesser i engelskundervisningen, 2013-2016.

2 Denne overskrift er blevet erstattet med »at producere« i stedet for »at interagere«.

Litteratur

- Agger, B. (1992). *Cultural studies as critical theory*. London: The Falmer Press.
- Byram, M. (2008). *From foreign language education to education for intercultural citizenship: essays and reflections*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Bødtcher-Hansen, M. (2013). Diskursanalyse i dansk. *Dansk noter, nr. 1* (2013). S. 10-16.
- Dervin, F. (2015). *Queering af sprog- og kulturundervisningen? Inspiration fra studier af køn og seksualitet*. *Sprogforum, nr. 60* (2015).
- Gee, J. P. (2011). *How to do Discourse Analysis A Toolkit*. Abingdon, Oxen: Routledge.
- Grzanka, P. (2014). *Intersectionality: A Foundations and Frontiers Reader*. Colorado: Westview Press.
- Guilherme, M. (2002). *Critical citizens for an intercultural world: Foreign language education as cultural politics*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Hall, S., Evans, J. & Nixon, S. (2013). *Representation second edition*. London: SAGE.
- Jensen, I. (2013). *Grundbog i kulturforståelse*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Liddicoat, A.J. & Scarino, A. (2013). *Intercultural language teaching and learning*. Hoboken N.J.: Wiley-Blackwell.
- Norton, B. & Toohey, K. (2004). *Critical Pedagogies and Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pennycook, A. (2010). *Critical Applied Linguistics. A critical introduction*. New York: Routledge.
- Risager, K. (2007). *Language and culture pedagogy: From a national to a transnational paradigm*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Ryan, M. (2010). *Cultural Studies: A Practical Introduction*. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Svarstad, L. K. (2014). Tidlig sprogstart – en mulighed for styrkelse af den interkulturelle dimension? *Sprogforum, nr. 58* (2014).